

BALLAI LÁSZLÓ

A lapozó

© COPYRIGHT 2004, BALLAI LÁSZLÓ, MINDEN JOG FENNTARTVA.

MEGJELENT AZ „EZREDEVÉG” IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALOMKRITIKAI FOLYÓIRAT
XIV ÉVFOLYAM, 12. (2004. DECEMBERI) SZÁMÁBAN.

EZ A MŰ AZ ÍRÓ HONLAPJÁRÓL, A
[HTTP://WWW.VASAROS.COM/ART/BALLAI/](http://www.vasaros.com/art/ballai/)
OLDALRÓL SZÁRMAZIK.

A SZÖVEG BÁRMINEMŰ MEGVÁLTOZTATÁSA, VALAMINT KERESKEDELMI CÉLÚ SOKSZOROSÍTÁSA
CSAK A SZERZŐ KÜLÖN, ÍRÁSBELI ENGEDÉLYÉVEL LEHETSÉGES.

E-MAIL: BALLAI@VASAROS.COM

(P) 2004, BY [VASAROS DOT COM](http://www.vasaros.com)

Hegedűs Gönczy Katalinnak

Én lapozok a rádióban. Ez, ugye igen felelősségteljes dolog. Ha az ember figyelme kihagy, késik egy kicsit, a zongorista máris elvétette a darabot. A zongorista – a művész. Külön világ. Érzékeny. Nem mindegy, hogyan lapoznak neki. Van, aki segítő szándékkal lesimítja a kottalapot. Ezt a művész nem szereti. Mint ahogy azt sem, ha a lapozó nem gombolja be a zakóját, hanem egyik kezével a szárnyát tartja, ekképp könyöke a zongorista halántékánál köröz. Akad, aki megnyálazza ujját – ez nem elegáns. De a legnagyobb baj, ha túl gyorsan pörgetik az oldalakat. Lapozni úgy kell, hogy bal kézzel lehelet finoman megérintjük a kotta jobb felső sarkát, az aktuális oldalt ívben meghajlítjuk, és úgy fordítjuk át lassan, de folyamatosan, hogy a művész közben az első taktusokat a hengerszerűen felé gömbölyödő felületről leolvashassa A művész. Akinek a lapozóra egyáltalán nincs szüksége, csak a lapozásra.

Úgy kezdődött, hogy egy külföldi művész érkezett felvételre, de nem ismerte kívülről a darabot. Ide-oda ugrált mindenki, ez a rádióban teljesen normális, mint ahogy az is, hogy senkit nem találtak, aki a feladatra, hogy úgy mondjam, szakmailag alkalmas lett volna Nyár közepén a rekkenő júliusi hőségben még a zeneakadémiai hallgatók is úgy eltűnnek a strandokon, hogy Sherlock Holmes sem találná meg őket, nem hogy a Magyar Rádió intendánsa Az igazgató hirtelen hozzám fordult:

– Béla, maga nem tud véletlenül kottát olvasni?

Nos, ez a kérdés maga volt a csoda Nem mondhatom, hogy az igazgató korábban soha nem fordult hozzám, ám csupán olyan ügyben, hogy folyik a fűtőtest az íróasztala mellett, illetve, hogy meleg van a szobájában, vagy hideg. Hozzá kell tennem azt is, hogy az igazgató közvetlenül csupán akkor exponálta magát felém, ha Piriké, a titkárnő gyermeke betegsége okán szabadságon volt.

– Kérem, igazgató úr – mondtam elszoruló torokkal, bár *igazán* nem tudtam mire vélni a kérdést – a helyzet az, hogy bár igen alacsony színvonalon, de magam is zongorázom. Van is otthon egy kis pianínóm, ami persze nem azt jelenti...

– Kettes stúdió!

És már lapoztam is a kottát Lemuel Baliolnak, Brit-Kolumbia legtöbbet ígérő tehetségének. Nem mondom, kicsit izgultam, amíg észre nem vettem, hogy az ifjú zseni sokkal feszültebb nálam. Pedig neki nem ez volt az első felvétele.

– Béla, be ne iratkozzon a Zeneakadémiára, mert akkor elfelejt lapozni! – kedélyeskedett a felvételt követően a szerkesztő. Azután egyik lapozás jött a másik után, magyaroknak, külföldieknek egyaránt.

– Persze, a jó sztorik! Te csak tudod, hogyan körítsed – hecceltek a haverok. Pedig, amit én elmondtam a Múzeum presszóban, mind úgy történt. Palik Ferencnek például csak érzésből lapoztam. Egészen más dolgokat játszott ugyan-is, mint amik a Mefisztó-keringőben le vannak írva. Nem mondom, ördögien zongorázott. De nem Lisztet. Azaz, valahol igen. Csak túlságosan beleadta saját magát is. Mindegy! A felvétel sikerült. Később hallottam, hogy Palik Ferencnek nehézségei vannak a kottaolvasással Mindent emlékezetből játszik. A kritikusok lehütése végett mégis mindig kottát és lapozót kér.

Vagy Szvjatoszlav Richter. Budapesti koncertje után rádiófelvételt is lekötöttek vele. Csakhogy ő nem az *Allegro barbáréval* készült, hanem a *Gopakka*l Nagy botrány kerekedett, de végül nem neki lett igaza Kénytelen-kelletlen kottából kellett játszania Mit mondjak, kentevágta Mintha egész életében erre készült volna A végén meg is jegyezte: – Egész jó kis darab.

Szóval, ment minden, mint a karikacsapás. Az igazgató így mutatott be: – A lapozónk.

Nem azt mondta, hogy gondnok vagy fűtő, nem: *a lapozónk*. Alig vártam, hogy újabb fellépésem legyen. Igen, fellépésem! Mert észrevétlenül is a produkció része voltam. Richter, Fischer, Gould az én figyelmem célnaszálán függött.

A legutolsó nyári napok egyikén, július közepének is beillő kánikulában érkezett felvételre az oroszországi Rahmanyinov-zongoristaverseny győztese, Szvetlána Panfjorova

– A lapozónk – mondta neki az igazgató.

Szvetlána rugalmas tenyerecskéibe fogta ormóttan mancsomat, tatáros szemét meleg, barna fénnel rám villantotta, és így szólt: – Nagyon, nagyon örülök.

Ekkor hatolt orromba a körülötte lengő különleges kölni illat, amely leginkább fahéjra emlékeztetett. Sokféle dáma forog a rádióban, ám ezt az odort még soha nem éreztem.

„Nagyon örülök.” Amikor az igazgató bemutat egy művésznek, a reakció általában annyi, hogy „á, igen” vagy „rendben”. Mintha a zongoraszékről vagy a vizespohárról volna szó. Ennek a sok nagy-nagy művésznek én mind azt kívántam, hibázza el. Én úgysem rontok. Én nem ronthatok. De ők igen. Bizony, sokszor félreütöttek, ám a lapozót egyetlen egy esetben nem lehetett okolni Pedig volt, aki nem egyezettte velem az ismétléseket. Az ismétlés, ha vissza kell lapozni, igen problematikus. Amennyiben az ismétlendő rész kezdete az előző oldal középvonala fölé esik, a kottalapot a bal alsó sarkánál fogva kell visszahajtani. Persze, én mindig átnéztem a darabot lapozás előtt, sőt, ha jutott rá idő, szerény szintemen el is játszottam otthon. Erre épült az én szakmai önérzetem.

Húsz év után Szvetlánának akartam először segíteni Egy nagyon nehéz Ligeti-szonátát játszott. Gondosan átnézte velem a kottát. Meleg fénnel pillantott rám, a kottába mélyedve is éreztem az arcomon, a halántékomon szeme simogatását. Mikor bementünk a stúdióba, úgy mosolygott rám, mint a primadonnák szoktak egy Stokowskyra, egy Furtwanglerre. Nem, nem. Mint az egészen kicsi lányok a felnőtt férfiakra Akiket utána az ujjacskájuk köré csavarnak. Azután megszűnt számára a külvilág. Leült a zongorához, és magába ölelte a hangszert, mint fiókait a madár, amikor melengető szárnyát ráborítja a fészkére.

Elrontottam. A mű legkritikusabb részénél összetapadtak a kottalapok, ráadásul az ujjam is begörcsölt. Hat taktus elment, mire úrrá lettem e helyzeten. A lábszáramról is folyt a verejték. Még csak sandítani sem mertem a mandulaszemek felé. Szvetlána játszott rendületlenül Én lapoztam tovább teljesen összetörtén.

Nem is tudtam, hogyan esdekeljek a bocsánatáért.

– Ugyan, nem is emlékszem, hogy hibázott volna – mondta Szvetlána csillogó szemekkel, és puha ujjával megcirógatta kacskala lapátkezemet, melyet legszívesebben levágtam volna

Amikor a felvételt visszahallgattuk, kiderült, hogy hibátlanul játszotta le azt a hat ütemet is. Nem az a zongorista, aki valamilyen módon lejátssza a darabot, hanem aki beleálmodja magát a zeneszerző kezébe.

Azóta nem lapoztam. Víztelenítem a radiátorokat, beállítom a kazánhőmérsékletet, ellenőrzöm a csapokat a mosdókban. A Szimfonikusok felvételére sem járok be, mert már nem élvezhetem a zenét, csak azt figyelem, hogyan lapoznak a pultoknál, nem vétik-e el az

ütemet két összetapadt kottalap, vagy az izgalomtól nyirkos ujjak sutasága miatt. Mert a zenekarban a muzsikuskok lapoznak. Már nem is zongorázom. Valahányszor előveszek egy kottát, fahéjillat leng körül, fényes mandulaszemek meleg simogatását érzem a tarkómon, és a hátam mögött álló Szvetlána arra vár, hogy lapozhasson nekem. Azért ezt mégsem hagyhatom.

VÉGE